

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Člani, poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovarisa v Idriji.

Člankopisov ne vračamo

ne pošiljajte je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarish izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje. Vse leto velja 10.— K. pol leta 5.— " četrt leta 2.50 " posamezne številke po 20 h.

Za reklamne notice posajnila, poslana razpise služb e plačati po 20 h za peti-vrsto. Priloge poleg poštnine 15 K.

Za oznanila je plačati od enostopne 14 h če se tiska enkrat 12 " " " dvakrat 10 " " " trikrat 8 " za nadaljnja uvrščenja od peti-vrste po 8 h. Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Narocnine, reklamacije, to je vse administrativni stvari je pošiljati samo na naslov

pravništvo Učiteljskega Tovarisa v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so oproste poštnine

Pogum v srce, na čelo znak poštenja — pa smo na trnjevo stopili pot! Mož ne boji se borbe in trpljenja, kjer sveti luč spoznanja, tam ni zmot!

Do skrajnosti sirovo in brezdušno je, kako profanira klerikalni »Slovenec« učiteljsko bedo in boj učiteljstva za ugodno rešitev krušnega vprašanja! — Iztrgajmo njegove izbruhe sirovosti iz pozabnosti in jih pribijmo na tem mestu, da bodo še naši zanamci vedeli, s kako brezsrčnim sovražnikom smo imeli opraviti v sedanjih dneh!

»Slovenec« piše dne 11. t. m. pod naslovom »Blamaža kranjskih liberalnih učiteljev« doslovno: »Dunaj, 11. novembra. Kranjski liberalni učitelji so bili v današnji seji državnega zbora silno blamirani. Razposlali so poslanecem brošuro, v kateri trdijo, da jih večina kranjskega deželnega zbora zatira. Razni stavki v tej brošuri, ki so jo spisal ljudje, ki imajo dovolj denarja, da doma širijo »Vodišče čudeže« in se sedaj hranijo s telečjo krvjo vodiške Johance, so vzbujali splošno veselost. Kmalu je brošura napolnjevala — koše za papir.«

Naslednji dan, t. j. 12. t. m., pa je pod naslovom »Povodenj v parlamentu«, zapisal »Slovenec« to skrajno sirovost, ta odjek srčne in naravne neolikanosti: »Liberalni učitelji so poslali včeraj svoj znani pamflet vsem državnim poslancem, iz vseh kranjske poslance S. L. S. Po vpitju, ki ga žena, bi bil mislil, da bo ta njihova papirna bomba tako učinkovala, da bo pozabljena in zlomljena rusinska obstrukcija, da se ne bo govorilo o Stürgkhovem odgovoru na interpelacijo o češkem komisariatu, ampak da bo vse ogorčeno obšlo grozno usodo Ormekov in drugih enakih selivcev. Pa kaj je bilo? Povsod po tleh je ležal papir, na katerega so namazali svoja dejanja, in ženske po zbornici so ga s trdom odnesle cele koše. Če sedaj liberalnim učiteljem še manjka izvodov, naj se nanje obrnejo, da jih dode. Pa še nekaj se je reklo! Če imajo kranjski liberalni učitelji toliko denarja, da tako trstijo natisnjen papir, se jim pač ne more tako slabo goditi, kakor lamrako.«

Tako sirova more biti le kaka primordijeva natura, ki se je preko mere naliha geruša! — Prerekati se z njo se ne splača, pa tudi dostojno ni!

Brez src rodniki so za mizo zbrani, ti orješ bden skaloviti svet, človeštvu v službi ti junak ostani, na njivo tvojo hodi narod žet!

Boj za kruh.

MIR PRED VIHARJEM.

Od vseh strani nam dohajajo poročila slovenskih naprednih učiteljev in učiteljic, ki nam pričajo, da smo splošno ustregli z zadnjim uvodnikom v »Učiteljskem Tovarishu«. — Razkrili smo pred vso javnostjo položaj, v katerem se nahaja vse avstrijsko učiteljstvo; pokazali smo, da je ta položaj nevzdržljiv, da je vse potrpljenje učiteljstva pošlo, da je učiteljstvo sito zapostavljanja in izkoriščanja ter da je pripravljeno z najskačnejšimi in najradikalnejšimi sredstvi izvojevati si svojo pravico!

O tem položaju in o tem razpoloženju vsega avstrijskega učiteljstva so potom naše organizacije in potom našega tiska sedaj obveščeni vsi poklicani faktorji, ki imajo pravico in dolžnost, da odstranijo sedanje neznosne razmere. Ako tega ne store, bodo oni krivi posledic! Mir, ki se-

daj navidezno vlada v naših vrstah, je mir pred viharjem!

Čujmo in pripravljajmo se, da storimo dolžnost izkoriščanega duševnega proletarja, kadar nas pozove glas naše organizacije! — Pogum v srce! — Nobenega strahu! — Spoštujmo svoje človeško in stanovsko dostojanstvo! — Mera trpljenja je polna, prepolna! Huje kakor sedaj ne more biti! — Naj se zgodi karkoli, vse bo pot k boljšemu, vse bo začetek novega življenja!

SLOVANSKI DRŽAVNI POSLANCI.

Sedaj je čas, da pokažete v dejanju ljubezen in naklonjenost do učiteljstva, do nas — pionirjev prosvete, kakor nas tolikokrat nazivate ob slavnostnih in veselih prilikah! — Storite vse, kar je v Vaši volji in v Vaših močeh, da pride učiteljstvo do kruha! — Zastopniki ljudstva ste; dajte ljudstvu zadovoljno učiteljstvo, ki mu gradi hram kulture, samozvesti in ponosa, ki mu torej stavlja temelje vseposlopnega napredovanja in mu daje pogoje samobitnosti ter moralne in materialne sile! — Naš položaj vam je znan! Ta položaj kriči do neba; iskrenejši, izdatnejši ni mogoče utemeljiti potrebe nujne rešitve našega krušnega vprašanja! Pred vsemi drugimi vprašanji stoji sedaj naše vprašanje! Kruha hočemo! Kruha nam dajte!

PASIVNA RESISTENCA ČEŠKEGA UČITELJSTVA.

Budjejevice, 18. nov. 1913.

Tu se je vršil shod češkega učiteljstva, ki se ga je udeležilo nad 1000 glav. Shod je soglasno zahteval takojšnjo ureditev učiteljskih plač; ako se to ne zgodi, začne učiteljstvo s pasivno resistenco. — Sklep so brzojavno naznanili ministrskemu predsedniku, cesarskemu namestniku in predsedniku upravne komisije grofu Schönbornu. — Poslanec Kalina je izjavil, da se češki radikali ne morejo zavzeti za mali finančni načrt, ker morajo podpirati Ukrajince v boju proti Poljakom.

Sejalci, sužnji, plemiči, vojniki — vsi eno!... Jasno čelo, čista vest! kadar z oltarjev padejo maliki, najkrutejšo svoboda zlomi pest!

Moč in pravica.

La justice sans la force est impuissante;
la force sans la justice est tyrannique.

Živimo v času, ko je skoraj težko določiti, komu bi dali prednost: pravici ali moči. Zlasti učiteljstvo — napredno namreč — čuti to le predobro na svoji lastni koži. Oni, ki so pod vlado moči, so tudi toli močni, da zmagujejo sladko težo 25%, slabejim pa, ki naj bi jim rezala kruh pravica, niso naložili tega bremena. Pa to še ni vse! Poglejmo nekoliko v notranji ustroj mehanizma, ki mu pravimo šolska uprava! Vse se vrti okoli osi, ki jo imenujemo moč, prav ob periferiji kolesa pa ubegava v nič oni majhni delci, ki jim pravimo pravica. Službena mesta so razdeljena pri nas v dve kategoriji: ona pod vlado moči in ona pod vlado pravice. Ta slednja so zapuščene vasi v gorskih in oddaljenih krajih, kjer naj dela pokoro »neubogljiv« pa značajan učitelj. Če je razpisano mesto prve kategorije, je že naprej določeno, kdo ga bo dobil, za mesta druge vrste pa naj se potegujejo oni, ki imajo sicer najboljšo kvalifikacijo in več zmožnosti kot oni za prva. Kolikrat smo že ožigali to početje — a boginja pravice ima

res zavezane oči in udarja s svojim mečem le še ploskoma v kalno vodo.

Quousques tandem? In kdo trpi pri tem? Ali niso mari ponižali ugleda našega šolstva že na najnižjo stopnjo? Ampak vkljub temu, da mu zadajejo še vedno smrtne udarce, jih napredno učiteljstvo vedno krepkeje odbija, držeč visoko bojni prapor, na katerem se bleste besede: napredku, vzgoji in izobrazbi. Črna tema še leži po večini naših zapuščenih in oddaljenih krajev — in ravno tja so poslali značaje, meneč, da se tudi oni poizgube v temi in osamelosti. Pa tudi ti že niso več sami in osamljeni. Povsod so si že pridobili prijateljev, ki vedo ceniti njih delo in trud.

Pod vlado moči smo tudi mi močni, dasiravno nam roka pravice reže tako pičel kruh, da bi morali oslabeti, če ne bi nas krepilo zaupanje samega v sebe in zavest, da delamo prav in v prospeh domovine. Ne bojimo se njihove moči in mogočnosti, zakaj moč brez pravice je le tiranstvo, ki pa je bilo v vseh časih le začasno. Man ist nur dann groß, wenn man gerecht ist — a do take mogočnosti se pa naši sovražniki ne morejo povzpeti. Moč in pravica — dva različna pojma sicer, ki pa sta vkljub temu tako tesno združena, da si ne moremo misliti enega brez drugega. Močna pravica, to je ona pravična moč, ki naj bi branila zatirane in preganjane, to je ona pravična moč, ki sloni na njej ves državni ustroj, ona pravična moč, ki je temelj državnim zakonom in tudi našemu § 55.

S kruto silo posega moč v delokrog pravice, ta pa nima moči, da bi branila sebe in one, ki zaupajo vanjo. Skrhan meč ima ta boginja in zavezane oči. Če bi ji pa odtrgali zavezo izpred oči, bi videl, da se blesti v njih solza, ki je enaka solzam, ki drži niz lic zatiranim. Ti se še z zaupanjem oklepajo pravice — a oklepajo pravice brez moči.

Dvojna mera v Istri.

V Istri je mnogo šol, kjer poučujejo svetni učitelji veronauk. Zaradi tega je določil istrski deželni šolski svet dogovor no z deželnim odborom, da se plača za ta pouk nagrada 100 K od razreda. Že l. 1910 je »Slovensko učiteljsko društvo v Istri vložilo peticijo na deželni šolski svet, v kateri je dokazalo, da je ta določitev nepravilna, ker primorski učni načrti določujejo, da se poučuje veronauk: na nerazdeljenih enorazrednicah 2 uri na teden, na razdeljenih enorazrednicah 4 ure na teden, na nerazdeljenih dvorazrednicah 4 ure na teden, na razdeljenih dvorazrednicah 4 ure na teden, na trirazrednicah 2½ ure na teden itd. v vsakem razredu po eno uro na teden. K temu je določil deželni šolski svet, da nima nič proti temu, ako se na trirazrednici poučuje v I. razredu namesto ½ ure eno celo uro veronauka pod pogojem, ako nima deželni šolski svet zaradi tega večih stroškov. Ako primerjamo ta določila s prejšnjim odlokom, dobimo, da dobi učitelj na nerazdeljeni enorazrednici 50 K za uro, na razdeljeni enorazrednici 25 K za ted. uro, na nerazdeljeni dvorazrednici 50 K za ted. uro, na razdeljeni dvorazrednici 50 K za ted. uro, na trirazrednici 120 K za ted. uro itd. za vsako tedensko uro 100 K.

To nam vendar kaže dosti jasno, da ni za enako delo enakega plačila in to se je vedno imenovalo, da je nepravilno in pristransko.

Vse to je dokazalo »Slovensko učiteljsko društvo« v svoji peticiji, a kaj je doseglo? Nič; zakaj deželni šolski svet

je vrgel peticijo ad akta v koš in s tem pokazal, da mu je vse slovensko učiteljstvo ničla. Ako je še v veljavi pogovor, ki pravi: »Pozdrav je vlijudnost, odzdrav je dolžnost,« so se pokazali gospodje jako malomarni, da ne rečemo drugače. Kaj hočemo, saj tu gre večinoma le za slovenskega trpina učitelja! On naj trpi pomanjkanje, a da bo to bolj občutljivo, se ga še prezira. Za italijansko učiteljstvo se poskrbi že drugače, ker je razvidno iz interpelacije, ki so jo vložili v državnem zboru Mandić in drugi, da se italijanskemu učiteljstvu plača v enakem slučaju dvakrat toliko, kolikor določuje zgoraj navedeni odlok.

Zanimiv govor ministra za uk in bogočastje dr. Hussarka vit. Heinleina.

Svečani otvoritvi novega protestantskega teološkega doma (Evangelisches Theologenheim), ki se je vršila na Dunaju v ponedeljek 27. vinotoka, je prisostvoval poleg mnogih visokih uradnikov in župana dr. Weiskirchnerja tudi naučni minister Hussarek, ki je znan kot goreč klerikalec.

Njegov govor je v toliko zanimiv, v kolikor meji na vprašanje verskega indiferentizma. Katoliška cerkev se proglašala za edino pravo in proklinja vsak indiferentizem, kar je z njegovega strogo verskega stališča edino pravilno. Če pa bremo govor naučnega ministra — stebra avstrijskega klerikalizma — profesorja, ki označuje pri svojih vseučilišnih predavanjih odpravo konkordata iz l. 1855. in jezuitske vlade na polju šolstva kot kršenje pogodbe in to čez več kot 50 let — potem se nam mora pojaviti vprašanje, kako daleč sega klerikalna mržnja do indiferentizma. Toda povejmo v kratkih potezih ministrov govor, ki je bil nekako sledeč: On čestita protestantski cerkvi na novem delu in ga označuje kot izredno važen dogodek v zgodovini avstrijskega protestantizma. Omenja, kako važna je vzgoja dobrega duhovskega naraščaja za vsako cerkev, če pomislimo na težavne naloge duhovskega stanu in na to, da živimo v dobi materializma. On ne vidi v tej zgradbi le verskega dela, ampak vidi tudi patriotsko delo, ki ga državna naučna uprava z najtoplejšimi simpatijami pozdravlja in katero bo vedno pripravljena dejanjsko podpirati. (Po tem stavku, bi mu kak srednjeveški papež že zdavno zaklical »Anathema sit« in ga povabil v Canosso). Končno zakliče procvitu te ustanove in cerkvenega zavoda srčen: Vivat, crescat, floreat!

Ta govor morda ni toliko zanimiv z ozirom na osebo ministra, ki je v družbi znan kot tolerant mož, zanimivejši je pa v tem oziru, ker nam kaže, da stebri klerikalizma dopuščajo indiferentizem z ozirom na druge konfesije, dočim dosledno zastopajo svoje rigorozno stališče proti pripadnikom lastne cerkve, če so naprednega mišljenja. Posebno čudno pa je, da strogo klerikalna naučna uprava kaže tako nepristranost v verskem oziru, dočim ji je v narodnostnem vprašanju taka nepristranost popolnoma tuja (lex Kolisko). Značilen je ta govor za vse avstrijske klerikalce, prav posebno pa za naše razmere.

Ali ste že pridobili našemu listu novega naročnika?